

УДК 334; 338.22

М. М. Білий*кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів**Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника*

БІЗНЕС-ІНКУБАТОРИ: ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

Глобалізація, зростання ролі технологій, людського капіталу та інформації, поглиблення міжнародного поділу праці й відкритості національних економік та інші загальносвітові явища стимулюють сучасний бізнес до пошуку різноманітних інноваційних ідей та способів їх реалізації. Однією з найбільш популярних організаційних форм підтримки реалізації інновацій у сучасному світі є бізнес-інкубатори [8].

За своєю суттю, як правило, під терміном «бізнес-інкубатор» розуміють різного роду організації, які надають підтримку суб'єкту підприємницької діяльності, що починає власну справу, з метою спрощення (полегшення чи прискорення) його входження на ринок і досягнення бажаного підприємницького ефекту. Звідси, головне завдання бізнес-інкубаторів - сприяти розвитку підприємництва на початковому етапі їх розвитку. Як показує світова практика, підтримка, яка забезпечується інкубацією, значною мірою допомагає підприємцям-початківцям набути необхідного професіоналізму щодо вибраної сфери діяльності та сприяє подоланню ринкових або штучних бар'єрів під час створення ними власної бізнес-структури. Крім того, в сучасних умовах бізнес-інкубатори стають потужними інституційними компонентами державної політики, спрямованої на стимулювання підприємництва, інновацій та економічного зростання як розвинених країн світу, так і країн, що розвиваються [7].

У розвинених країнах модель бізнес-інкубування працює вже тривалий час і зарекомендувала себе як потужна рушійна сила активізації інноваційної діяльності в економіці, яка сприяє зростанню зайнятості населення. Перші сучасні бізнес-інкубатори з'явилися у 50 роки ХХ-го сторіччя у США (Batavia Industrial Center). Нині ж кількість бізнес-інкубаторів у світі постійно зростає. Так, якщо у 1985 р. їх нараховувалося усього близько 70, то у 1995 р. вже 1100, у 2002 р. – близько 3000 [1]. На даний час у світі успішно функціонує близько 7000 бізнес-інкубаторів, більшість з яких підтримується місцевими або державними органами влади. Близько 1/3 сучасних бізнес-інкубаторів нині розміщується у Північній Америці. Більшість із них спеціалізуються на одному або лише кількох секторах економіки, при цьому більше третини усіх бізнес-інкубаторів функціонують в секторі інформаційно-комунікативних технологій [6, с.3].

На ранніх етапах свого розвитку основна мета бізнес-інкубаторів полягала у створенні сприятливого мікросередовища для нових бізнес-структур шляхом пропозиції для них фізичного простору (приміщень) та допоміжних послуг, які допомогли б підприємцю успішно керувати своїм бізнесом на початковій стадії свого розвитку. Згодом фокус бізнес-інкубаторів був перенаправлений на нематеріальні послуги з більш високою доданою вартістю, такими як репетиторство, наставництво, заходи по збору коштів (файндрайзинг), з метою сприяння економічного розвитку та створенню нових робочих місць шляхом інтеграції талантів, поширення технологій, ноу-хау та капіталу в межах мережі, яка підтримує розвиток нових компаній.

Розглядаючи сучасну практику створення та функціонування бізнес-інкубаторів у світі, можна виокремити різні стадії інкубації бізнесу, а відповідно і різні категорії

© Білий М. М., 2017

бізнес-інкубаторів за рівнем розвитку, а саме: "загальні" інкубатори, які працюють з будь-якою сферою бізнесу; "спеціалізовані", які обмежують свою діяльність відповідно до обраної сфери економіки; та "високотехнологічні" (high-tech), що сприяють інкубації бізнесу, створеного виключно у сфері даного виду діяльності.

У цілому ж, узагальнюючи досвід зарубіжних країн, можна виокремити три основні типи бізнес-інкубаторів, які успішно функціонують у світі:

- 1) некомерційні, які фінансуються на кошти місцевих органів влади, що, у свою чергу, зацікавлені у створенні нових робочих місць та економічному розвитку регіону. Інкубатори такого типу, як правило, розміщуються в комунальних приміщеннях на пільгових (безоплатних) умовах. Цього, зазвичай, достатньо, щоб покривати основні витрати (наприклад, оплата праці персоналу) на функціонування такого інкубатора;
- 2) прибуткові, які не мають пільг та здійснюють діяльність на комерційній основі. Це так звані приватні бізнес-інкубатори (privately-owned incubator), які почали набувати популярності у світі починаючи з 2000-х років [9]. Вони пропонують клієнтам широке коло різноманітних послуг, за користування якими отримують відповідну винагороду. Такі інкубатори функціонують, як правило, в якості фонду венчурного капіталу та зосереджені, в основному, у сфері інформаційних та інтернет-технологій;
- 3) інкубатори, які створені при вищих навчальних закладах чи науково-дослідних інститутах (academic incubator, pre-incubator). Вони виступають як сполучна ланка в розробці інновацій між науковими установами і приватним бізнесом, надають ефективну підтримку підприємствам, які мають намір опанувати високотехнологічну продукцію: необхідні консультації науковців, дослідну та лабораторну базу, обчислювальну техніку, можливість користування бібліотекою [3].

Однак, якщо у світі бізнес-інкубатори виступають могутнім інструментом підтримки малого та середнього бізнесу, що є основною опорою економічного розвитку країни, в Україні потенціал бізнес-інкубаторів поки не отримав достатнього застосування. Як показує аналіз стану малого та середнього підприємництва в Україні, суттєвих зрушень у розвитку цього сектору економіки не відбувається.

Хоча перші бізнес-інкубатори в Україні за сприяння Агентства міжнародного розвитку США (USAID) з'явилися ще наприкінці 90-х рр. минулого століття, фактично існуюча мережа бізнес-інкубаторів перебуває у початковій стадії свого функціонування. Більше того, якщо станом на 01.01.2014 р. в регіонах України нараховувалось 79 бізнес-інкубаторів, то за останніми офіційними даними їх число скоротилось до 55-ти [5]. Негативні тенденції у цьому напрямі підтверджують і результати моніторингу фактичної діяльності бізнес-інкубаторів. Так, за даними Української асоціації бізнес-інкубаторів та інноваційних центрів (далі - УАБІЦ) чисельність реально працюючих виявилася значно меншою і складає лише близько 10-ти бізнес-інкубаторів [2].

Враховуючи це, на нашу думку, головну увагу в подальших дослідженнях даної проблематики серед українських науковців та практиків, слід приділяти вивченню основних проблем, що перешкоджають розвитку бізнес-інкубаторів в Україні, а також пошуку шляхів вирішення виявлених проблем.

Зі свого боку, виділимо основні проблеми розвитку бізнес-інкубаторів в Україні:

- 1) відсутність чіткого законодавчого визначення поняття «бізнес-інкубатор». Зокрема у Господарському кодексі України взагалі не згадується така організаційна форма як бізнес-інкубатор. Неможливий подальший розвиток бізнес-інкубаторів в Україні й без розробки і прийняття Типового положення про бізнес-інкубатори;
- 2) нерівномірність розподілу існуючої мережі бізнес-інкубаторів за регіонами України. Так, у Києві та Київській області діють 12 бізнес-інкубаторів, в Одеській області – 9, в той час як решта регіонів країни мають по 1 – 2 бізнес-інкубатора [2];

3) низький рівень залученості до створення бізнес-інкубаторів університетів та інших наукових закладів. Щоб констатувати цей факт, досить порівняти число останніх та існуючу мережу академічних бізнес-інкубаторів;

4) відокремленість вже створених бізнес-інкубаторів від мережі технопарків чи промислових зон тощо. В Україні кількість технопарків, які мають у своєму складі бізнес-інкубатори є порівняно невеликою, що в організаційно-технічному плані значно занижує потенціал успішного функціонування останніх. Зокрема, саме технопарки є основними «постачальниками» для інкубації бізнесу висококваліфікованих кадрів та виробничо-технологічних площ для запуску нових стартапів;

5) низький рівень підтримки створення та функціонування бізнес-інкубаторів з боку державної та місцевої влади. Як відомо, однією з причин успішного розвитку підприємств малого бізнесу в країнах з ринковою економікою є існування розгалуженої системи державних програм сприяння малому підприємству, що здійснюється урядовими, змішаними та приватними організаціями. Для прикладу, міська рада м. Івано-Франківськ у межах затвердженої Програми підтримки малого підприємництва в м. Івано-Франківську на 2017-2018 рр передбачила на заходи щодо сприяння діяльності структур по підтримці розвитку підприємства (Центр розвитку підприємства «Бізнес-Інкубатор») суму в 60 тис. грн. [4]. Не окресленою залишається й державна стратегія у цій сфері. Зокрема досі не затверджено Концепцію розвитку мережі бізнес-інкубаторів в Україні, який підготовлено УАБІЦ.

Таким чином, сьогодні є досить актуальною проблематика ефективного використання бізнес-інкубаторів для активізації процесів створення інфраструктури для розвитку малого та середнього підприємства й підтримки реалізації інновацій в цілому в Україні. Поряд з тим, створення належної інфраструктури впровадження інновацій як необхідного атрибуту для переходу економіки України до моделі інноваційного розвитку потребує постійної уваги держави, суб'єктів господарювання та вчених і актуалізує подальші дослідження в цьому напрямі.

Список бібліографічних посилань (References)

1. Дерід І.О. Особливості світових систем бізнес-інкубації та сукупність зв'язків між суб'єктами у них. *Вісник Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут"*. 2009. №5. С. 69–77.
2. Завадяк Р. І., Копусяк Я. Ф. Теоретичні основи функціонування та види бізнес-інкубаторів в Україні. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2014. № 2. С. 78–81.
3. Немченко А.Б., Немченко Т. Б. Бізнес-інкубатори в сфері сучасної державної підтримки розвитку регіональної інноваційної інфраструктури. *Наукові праці КНТУ. Економічні науки*. 2010. №17. С. 36– 42.
4. Програма підтримки малого підприємства в м. Івано-Франківську на 2017-2018 роки. URL : http://www.mrada.if.ua/images/proekky_rishenj/9_sesia/27.pdf.
5. Стратегія розвитку малого і середнього підприємства в Україні на період до 2020 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 травня 2017 р. № 504-р. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/file/text/55/f468579n9.zip>.
6. Aerts K., Matthyssens P., Vandenbempt K. Critical role and screening practices of European business incubators. *Technovation*. 2007. № 27 (5). P. 254–267.
7. Mian, S., Lamine, W., Fayolle, A. Technology business incubation: an overview of the state of knowledge. *Technovation*. 2016. № 50–51. P. 1–12.
8. Weele, Rijnsoever, Nauta. You can't always get what you want: How entrepreneur's perceived resource needs affect the incubator's assertiveness. *Technovation*. 2017. №59. P. 18–33.
9. Tola A. , Contini M. From the diffusion of innovation to tech parks, business incubators as a model of economic development: the case of "Sardegna Ricerche". *Procedia - Social and Behavioral Sciences*. 2015. № 176. P. 494 – 503.

Одержано 30.11.2017